

Winston S. Churchill

Leon Trotskij, alias Bronstein

Inledande kommentar

Denna artikel härrör från Winston S. Churchill, *Stora samtida* (sv. övers. 1954, första engelska upplagan 1937), vilket är en samling essäer där Churchill porträtterar kända personligheter, de flesta av dem politiker, bland dessa Trotskij.

Churchill *hatar* innerligt Röda arméns skapare. Den konservative borgerlige politikern hade inga ambitioner att göra en på fakta baserad balanserad värdering av den ryske revolutionärens verkliga plats i historien. Det han var ute efter att göra ett karaktärsmord.

Hur kan det komma sig att Churchill, som trots allt var något av en historiker (känd för sitt stora arbete om Andra världskriget), kunde skriva ett sådant nidporträtt av Trotskij? När han skrev essän hade Trotskij varit politisk flykting sedan slutet av 1920-talet och kunde därmed inte ha något inflytande på politiken annat än som skribent. Därmed borde Churchill ha kunnat inta ett mer avspänt och ”objektivt” förhållningssätt till sitt ämne, men icke sa Nicke. Det finns en enkel förklaring till detta: Churchill drivs av *klasshat*. För Churchill var Trotskij en framträdande representant för de socialistiska och kommunistiska idéer som var honom så förhatliga. Det var dessa idéer som Churchill fruktade, avskydde och ville bekämpa på alla plan, vilket inkluderade att teckna en nidbild av en dess mest kända företrädare.

Churchill anklagar bl a Trotskij för grymheter och vara ansvarig för tusentals döda (under inbördeskriget). Att de vita och de utländska interventionsarméerna (som Churchill själv hade varit med om att instifta) hade minst lika mycket blod på händerna (i själva verket betydligt mer), det ignorerar han. Churchill förtiger/förtränger givetvis också att han själv var beredd att tillgripa nästan vilka medel som helst för att försvara kapitalismen mot hot från socialistiska och kommunistiska krafter, vilket inte minst framgår av den brutala politik som han genomdrev i Grekland under andra världskrigets slutskede och under inbördeskriget åren därefter (för att inte tala om i brittiska kolonier som Indien). Detta är inte så underligt, ty Churchill var en representant för den brittiska imperialismen och allt våld som gick ut på att försvara dess makt och intressen var legitimt, medan allt och alla som satte sig emot denna makt och riktade sig mot dessa intressen var av ondo. Detta gällde givetvis i synnerhet sådant som ifrågasatte den heliga egendomsrätten.

Som en välgörande kontrast till Churchills hatiska Trotskij-porträtt kan det vara lämpligt att jämföra med den franske författaren Victor Serges kärleksfulla dito i [Den gamle](#).

Martin Fahlgren (mars 2011)

NÄR INKRÄKTAREN och tyrannen tvingas övergå till litterär polemik och kommunisten i brist på bomber måste anlita kapitalistpressens spalter, när den landsflyktige krigsherren lever i minnet av sina forna strider och den avsatte skarprättaren sitter grinig och talträngd i sin spiselvrå kan vi i sanning betrakta det som tecken på bättre dagar. Jag har just framför mig en artikel av Leon Trotskij, alias Bronstein, i *John o'London's Weekly* som behandlar vad jag har skrivit om Lenin, den allierade interventionen i Ryssland, lord Birkenhead och andra

intressanta ämnen.¹ Han har skrivit denna artikel under sin landsförvisning i Turkiet medan han gjorde den ena framställningen efter den andra till England, Frankrike och Tyskland att låta honom återvända till de kultursamhällen som det har varit och är hans livsuppgift att förstöra. Ryssland, hans eget röda Ryssland, det Ryssland som han hade stöpt om efter sitt hjärta utan tanke på andras lidanden och egna faror, har stött bort honom. Alla hans intriger och djärva planer, hans skrivelser och tal, hans grymheter och bragder har inte lett till annat resultat än att en annan ”kamrat”, hans underordnade som revolutionär, underlägsen honom i intelligens fast kanske inte i brottslighet, härskar i hans ställe, medan han, den forne triumfatorn Trotskij vars minsta vink betydde döden för tusentals, spolades upp som ett torrt skinn först på Svarta havets kust och sedan i Mexikanska golfen.

Men han måste ha varit svår att göra till lags. Han tyckte inte om tsaren och därför mördade han denne och hans familj. Han tyckte inte om den kejsrerliga regeringen och därför sprängde han den. Han tyckte inte om liberalerna Gutjkov och Miljukov och därför störtade han dem. Han kunde inte med Kerenskijs och Savinkovs socialrevolutionära måttfullhet och därför bemäktigade han sig deras platser. Och när till sist den kommunistregim som han av alla krafter hade arbetat för var upprättad över hela Ryssland, när proletariats diktatur var allenarådande, när den nya samhällsordningen hade övergått från fantasi till verklighet, när den individualistiska periodens förhatliga kultur och traditioner hade utplånats, när hemliga polisen hade blivit tredje internationalens tjänare, när med ett ord hans drömland hade upprättats, var han fortfarande missnöjd. Han knotade och rasade, fräste och spottade, bet omkring sig och intrigerade. Han hade uppvisat de fattiga mot de rika. Han hade hetsat de utblottade mot de fattiga. Han hade rest förbrytarvärlden mot de utblottade. Allt hade gått efter programmet. Men det mänskliga samhällets dålighet förtjänade tydligen nya hem-sökelser. Han letade med desperat iver längst nere i botten. Men den stackars uslingen hade nått hälleberget. Något lägre än den kommunistiska förbrytarvärlden stod inte att finna. Förgäves vände han blickarna mot de vilda djuren. Aporna uppskattade inte hans vältalighet. Han kunde inte mobilisera vargarna vilkas antal hade anmärkningsvärt ökat under hans administration. I stället sammanslöt sig de förbrytare som han hade hämtat dit och ställde honom utanför.

Detta är bakgrunden till hans pratsjuka tidningsartiklar och jämmern från Bosporen. Det var därför han bönföll om att få besöka British Museum och forska i dess samlingar eller dricka brunn i Malvern för sin reumatism eller i Nauheim för sitt hjärta eller i Homburg för sin gikt eller på någon annan plats för någon annan åkomma. Det var på detta han låg och grubblade i sin turkiska tillflyktsort under Mustafa Kemals vaksamma blickar. Det var därför han flydde från Frankrike och från Skandinavien och det var därför hans sista tillflyktsort blev Mexiko.

Det är förvånande att en man med Trotskijs intelligens inte kan fatta den tydliga motvilja som civiliserade regeringar hyser för kommunismens främste representanter. Han skriver som om han trodde att det bara var fråga om trångsynta fördomar mot nya idéer och rivaliserande politiska läror. Men kommunismen är inte bara en trosbekännelse. Den är en fälttågsplan. En kommunist hyser inte bara vissa åsikter, han är också välförfaren i systematiska metoder att genomdriva dem. Missnöjets och revolutionens anatomi har studerats i detalj och en formlig handbok är utarbetad för omstörtning av alla bestående institutioner. Metoden är för

¹ Trotskijs artikel publicerades 20 april 1929 och hade rubriken ”Churchill as Biographer and Historian” (artikeln finns i svensk översättning på marxistarkivet: [Churchill som biograf och historiker](#)). I *Den förvisade profeten* (kapitel 1, not 29) skriver Isaac Deutscher om detta: ”I en kommentar till ett porträtt, som Churchill gjort av Lenin, hade Trotskij påpekat att Churchills dateringar oftast var felaktiga och att han, beroende på det svalg som skilde honom från bolsjevismens grundare, var i total avsaknad av förståelse för Lenins personlighet. ‘Lenins tänkande var präglad av epoker och kontinenter. Churchills tänkande är präglad av parlamentariska fyrverkerier och följetonger.’ ” – Red

kommunisten lika väsentlig som själva läran. Först utnyttjas liberalismens och demokratins hävdvunna principer till skydd för den späda plantan. Man poserar med och förfäktar yttrande- och församlingsfrihet och olika former för konstitutionella rättigheter och politisk propaganda. Man söker samarbete med folkliga vänsterrörelser.

Första steget är att skapa någon stillsam liberal eller socialistisk regim i en tid av politisk oro. Men knappt har denna kommit till stånd förrän den störtas. Den nöd och knapphet som förvirringen för med sig måste utnyttjas. Sammanstötningar, om möjligt blodiga, måste arrangeras mellan den nya regeringens polis och arbetarmassorna. Martyrer måste skapas. En undfallande hållning hos de styrande måste utnyttjas. Pacifistisk propaganda får tjäna som mask för ett hat utan motstycke. Inga löften till icke kommunister behöver hållas, ja de inte ens får hållas. Varje tecken på god vilja, tolerans, försonlighet, barmhärtighet eller storsinnet från regeringens eller statsmännens sida skall användas till deras fördärv. När tiden sedan är mogen och tillfället lämpligt måste alla slags våldsamheter, från pöbelupplopp till privata lönnmord, användas utan inskränkningar eller samvetsagg. Fästningen stormas under frihetens och demokratins baner, och så snart hela maktapparaten är i händerna på broderskapet dränks alla stridiga åsikter i blod. Demokratien är bara ett verktyg som sedan kastas bort, frihet bara en sentimental dårskap som är ovärdig en logiskt tänkande människa. Oinskränkt makt för det självvalda prästerskapet i enlighet med de dogmer det har lärt sig utantill skall påtvingas mänskligheten för all framtid och utan några eftergifter. Allt detta, som är upptaget i de prosaiska handböckerna men också skrivet med blod i flera mäktiga länders historia, är kommunistens tro och mål. Att vara varnad i tid är att vara beredd till försvar i tid.

*

Jag skrev detta avsnitt för nära sju år sedan, men är det inte en exakt beskrivning av den kommunistisammansvärjning som har störtat Spanien i den nuvarande ohyggliga förvirringen i strid mot önskningarna hos den överväldigande delen av det spanska folket på båda sidor?

Det är antagligt att Trotskij aldrig riktigt förstod den marxistiska tron, men i fråga om dess metoder var han den ojämförliche mästaren. Han ägde alla de egenskaper som är nödvändiga för att rasera ett samhälle, en Carnots organisationsförmåga, en Machiavellis kyligt objektiva intellekt, en Cleons pöbelvältalighet, en Jack Uppskärarens brutalitet och en Titus Oates seghet. Inte ett spår av medkänsla, inget sinne för mänsklig samhörighet, ingen förståelse för andliga värden försvagade hans outtröttliga energi. Liksom cancerbacillen växte han, levde och frodades, pinade och förintade i enlighet med sin natur. Han fann en hustru som delade hans kommunistiska tro. Hon arbetade och intrigerade tillsammans med honom. Hon delade hans första landsförvisning i Sibirien på tsartiden. Hon födde barn åt honom. Hon hjälpte honom att fly. Han övergav henne. Han fann en besläktad själ i en ung flicka av god familj som hade relegerats från skolan i Charkov för att hon övertalade skolkamraterna att utebli från morgonböerna och läsa kommunistlitteratur i stället för bibeln. Med henne fick han flera barn. Men som en av hans levnadstecknare (Max Eastman) uttrycker det: "Strängt juridiskt är hon inte Trotskijs hustru ty Trotskij har aldrig skilt sig från Alexandra Iovna Sokolovski, som fortfarande använder namnet Bronstein". Om sin mor skriver han i kyliga och känslolösa ordalag. Hans far, den gamle Bronstein, dog 1920 i tyfus vid åttiotre år. Sonens triumfer var ingen tröst för denna hederliga strävsamma och troende jude. Förföljd av de röda som borgare, av de vita som Trotskijs far och övergiven av sin son lämnades han åt sitt öde i den ryska syndafloden och klarade sig hjälpligt till slutet. Han hade inget annat val.

Trots allt fanns det hos Trotskij, hos denna varelse som var så långt borta från vanliga mänskliga känslor, så upphöjd — om man skall använda det uttrycket — över människo-hjorden, så utomordentligt rustad för sin uppgift, en svag punkt som var speciellt allvarlig ur kommunistisk synvinkel. Trotskij var ärelysten och ärelysten på ett vanligt världsligt sätt. All

kollektivism i världen kunde inte befria honom från en egoism som utvecklades till en sjukdom, en dödlig sjukdom. Det var inte tillräckligt att störta staten, han måste också härska över spillrorna. Varje regering där han inte var främst eller nästan främst var honom förhatlig. Proletariatets diktatur betydde att alla obönhörligt lydde honom. Det var han som skulle utöva diktaturen för proletariatets räkning. "Arbetarmassorna", "arbetar-, bonde- och soldatråden", Karl Marx' evangelium och uppenbarelser och själva Sovjetunionen var för honom ett och detsamma: Trotskij. Detta ledde till svårigheter. Kamraterna blev avundsjuka. De blev misstänksamma. Som överbefälhavare för den ryska armén, som han rekonstruerade under obeskrivliga svårigheter och faror, stod Trotskij mycket nära romanovernas vakanta tron.

De kommunistiska formler som han med förödande verkan hade använt mot andra utgjorde inget hinder för honom själv. Han avfärdade dem lika lätt som han försköt sin hustru eller sin far eller ändrade namn. Armén måste omdanas. Segern måste vinnas och Trotskij måste genomföra det och dra fördel därav. Vad var det annars för mening med revolutioner? Han ryggade inte för något. Den nya mönsterarméns officerare och soldater fick bättre mat, bättre kläder och bättre behandling än någon annan i Ryssland. Gamla tsarofficerare lockades tillbaka i tusental. "Åt helvete med politiken, låt oss rädda Ryssland!" Hälsningsskyldigheten återinfördes. Likaså grader och gradbeteckningar. Befällets auktoritet befastes. De högre officerarna behandlades av denna kommunistiska uppkomling med en vördnad som de aldrig hade mött från tsarens ministrar. Genom att de allierade övergav det nationalistiska Ryssland kröntes dessa bemödanden med en lättvunnen men fullständig seger. 1922 var militärens uppskattning av Trotskij's person och system så stor att han mycket väl med vapenmakt kunde ha gjort sig till Rysslands diktator. Men det fanns ett hinder.

Han var jude. Han var fortfarande jude. Den saken kunde man inte komma ifrån. Det var ett hårt öde för en person som hade övergivit sin familj, förnekat sin ras, hånat sina fäders religion och behandlat judar och kristna med samma ondskas, att av en så trångsynt anledning bli lurad på det stora priset. En sådan intolerans och futtighet, ett sådant bigotteri var sannerligen svårt att finna sig i. Och denna motgång hade en ännu större i släptåg; i besvikelsens kölvatten lurade katastrofen.

Ty under mellantiden hade kamraterna inte varit sysslolösa. Även de hade hört talet bland officerarna. Även de insåg möjligheten av den ryska arméns rekonstruktion på basis av sina forna element. Så länge Lenin levde var faran avlägsen. Lenin betraktade faktiskt Trotskij som sin politiska arvinge. Han sökte skydda honom. Men 1924 dog Lenin, och Trotskij som fortfarande var fullt upptagen av sin arme och trivdes med det dagliga arbetet på sitt departement och ännu hyllades med samma bifallsrop som Nikolaus II, upptäckte plötsligt att en seg och fast opposition hade organiserats mot honom.

Georgiern Stalin var ett slags generalsekreterare åt de makthavande. Han skötte röstningarna och manipulerade de otaliga partiorganen. Han samlade tåligt trådarna i sin hand och drog i dem efter en skickligt utarbetad plan. När Trotskij optimistiskt framträdde för att inta Lenins plats befanns partimaskineriet arbeta i en helt annan riktning. På det rent politiska kommunistiska fältet blev Trotskij snabbt utmanövrerad. Med stöd av någon av sina många skrifter anklagades han för "antileninism". Han tycks inte ha förstått att Lenin i den kommunistiska tron har intagit Guds plats. Han levde en tid under den föreställningen att detta önskvärda ombyte var ett verk av honom själv. Han bekände sina irrläror och sökte ivrigt förklara för soldaterna och arbetarna vilka vägande skäl som hade drivit honom. Hans förklaringar mottogs med öppen misstro. Hemliga polisen satte sig i rörelse. Officerarna som man visste stod i tacksamhetsskuld till Trotskij avlägsnades. Efter en tid av tyst spänning anmodades han att ta tjänstledighet. Denna har med vissa avbrott fortsatt sedan dess.

Stalin utnyttjade sin framgång för att skapa en ännu större. Befriad från Lenins trollmakt eller Trotskij's energiska ledning rensades Politbyrå i sin tur från sina återstående mera kraftfulla element. De politiker som hade gjort revolutionen avlägsnades och straffades eller förlamades genom partiledaren. Partikongressen uppslukade kabinettet och blev med Stalin i spetsen Rysslands verkliga regering. Trotskij lämnades åt sitt öde av samma myterister som han så oförväget hade lett till anfall mot statskeppet.

Vilken plats kommer han att inta i historien? Trots alla fador spelar i alla fall ett glittrande ljus över scener och agerande i franska revolutionen. Sådana figurer som Robespierre, Danton, ja till och med Marat lyser alltjämt med ett dystert sken genom århundraden. Men de trista och smutsiga ryska bolsjeviktyperna väcker inte intresse ens genom omfattningen av sina brott. Alla konturer och all skärpa går förlorade i den väldiga asiatiska omstöpnigen. Inte ens massakern på miljoner och tjugotals andra miljoners elände kommer att väcka kommande generationers intresse för deras osköna drag och besynnerliga utländska namn. Och nu har de flesta fått sona sina brott. De har trätt fram från tjekans fängelseceller för att inför världen avlägga sina underliga, onaturliga bekännelser. De har mött samma död i hemlighet åt vilken de har överlämnat många bättre och tappare män.

Men Trotskij finns kvar. Han visar sig alltjämt på scenen. Han har glömt sina försök att mot Lenins protester fortsätta kriget mot Tyskland i stället för att underkasta sig Brest-Litovsk-freden. Han har glömt sin egen karriär som krigsherre och opportunistisk nyskapare av den ryska armen. I motgången har han återvänt till den bolsjevikiska ortodoxin. Ännu en gång har han blivit företrädare för den mest renodlade sekteristiska kommunismen. Kring hans namn samlar sig världsrevolutionismens nya extremister och doktrinärer. Mot honom vänds den sovjetiska ondskan i sin fulla styrka. Samma hatfulla propaganda som han med så mycken hänsynslöshet begagnade sig av mot den gamla regimen koncentrerar nu hans få överlevande kamrater mot honom själv. Hela Sovjetunionen, från Polen till Kina, från Nordpolen till Himalaya, får lära sig att betrakta honom som den störste missdådaren som på ett eller annat sätt söker slå arbetarna i nya bojor och släppa in den nazistiske inkräktaren. Lenins namn och Marx' läror återropas mot honom i det ögonblick när han förtvivlat söker utnyttja dem. Ryssland återfinner sin styrka i samma mån som kommunistmittan försvagas i dess blod. Processen kanske är hård, men den är inte dödlig. Det är självbevarelsestriften som tvingar sovjetregeringen att stöta ut Trotskij och hans nytillagade gifter. Fåfängt skriker han ut sina protester mot en störsjö av lögnar, fåfängt utdömer han det byråkratiska tyranni som han så gärna ville stå i spetsen för, fåfängt söker han samla Europas undre värld att störta den ryska arme som han en gång var så stolt över att gjuta liv i. Ryssland är färdigt med honom, färdigt för all framtid.

Han får kanske god tid att begrunda sitt verk. Man kan inte önska honom hårdare straff än att hans liv måtte förlängas så att hans skarpa intellekt och oroliga ande fräter upp varandra i vanmakt och narraktighet. Måhända får vi uppleva en dag när hans teorier spricker vid tillämpningen och upphör att irritera den verksamma, förhoppningsfulla yttre världen och den vidsynta tolerans som följer med känslan av trygghet tillåter honom att smyga sig tillbaka, utskämd och praktiskt taget en död man, till de platser i Europa och Amerika där han tillbragte många av sina tidigare år. Det är möjligt att han i framtiden finner lika liten tröst i vad han har gjort som hans far fann i att ha satt honom till världen.